

Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi

International Journal of Humanities and Art

<http://www.trkdergisi.com>

Araştırma Makalesi / Research Article

e-ISSN:2757-6388

trk dergisi

2021

2(1):72-83

Geliş Tarihi / Receive : 12.05. 2021

Kabul Tarihi / Accepted : 12.06. 2021

Мектептегі Білім Беруді Стандарттаудың Халықаралық
Тәжірибесі

Okul Eğitiminin Standardizasyonunda Uluslararası Deneyim

International Experience of Standardization of School
Education

Nurzhan TOLEGENULY

Arş. Gör., Abay Kazak Mili Pedagoji Üniversitesi

Research Assistant, Abay Kazakh National Pedagogical University

e-mail: nurzhan_tolegenu@mail.ru

Orcid ID: 0000-0003-4906-5051

Atıf/Cite as: TOLEGENULY, Nurzhan (2021). Мектептегі Білім Беруді Стандарттаудың Халықаралық Тәжірибесі. trk Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi, 2 (1),72-83. Retrieved from :
<http://trkdergisi.com/index.php/trk/article/view/45>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından ve bir intihal programında incelenmiş intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two reviewers and in a plagiarism program and has been confirmed to be free of plagiarism.

Мектептегі Білім Беруді Стандарттаудың Халықаралық Тәжірибесі

Түйіндеме

20 ғасырдың соңғы онжылдығында халықаралық білім беру тәжірибесінде ішінара ұйымдастырылған мониторинг кезінде білім беру жүйесінің жұмыс істеуі туралы ақпарат жинау үрдісі байқалады. Халықаралық салыстырмалы зерттеулер жүргізуді біріктіреді, бұл жекелеген ел оқушыларының білім жетістіктері туралы ақпарат алуға ғана емес, сонымен қатар бұл көрсеткіштерді басқа елдердің көрсеткіштерімен салыстыруға мүмкіндік береді. Мақалада автор, мектептегі білім беруді стандарттаудың халықаралық тәжірибесін, Қазақстанда және шетелде, оның ішінде жақын шетелде ғылыми әдебиеттерде баяндалған білім беру стандартын айқындаудың әртүрлі тұжырымдамалары талданып, білім беру стандарты туралы жаңа білімді синтездеуге мүмкіндік береді. Шетелдік және отандық педагогикадағы стандарттау проблемаларына келтірілген талдау білім беру стандарты әлеуметтік-педагогикалық құрылым бола отырып, жалпы орта білім беру жүйесінің құндылық, мазмұндық және процедуралық сипаттамаларының даму тенденцияларын көрсетеді деп айтуға негіз береді.

Қазақстан қоғамның құндылықтарын жалпы республиканың білім беру жүйесін дамытудағы стандарттың орнын, мектептегі білім беру мазмұнын, олардың сәтті жүзеге асырылуына ықпал ететін факторлардың болуы туралы айтуға мүмкіндік береді. Мәдениеттің, экономиканың, қоғамдық және жеке өмірдің барлық салаларындағы жаһандық инновациялар кезеңінде білім берудегі инновациялық процестер білім беру процесіне қатысушылардың мақсаттарының, қатынастарының, мазмұны мен нәтижелерінің сапалы өзгеруімен қатар жүреді. Жалпы алғанда, басқаруды, менеджментті, ұйымдастыруды, оқыту мазмұнын және үлгерімді бағалауды қамтитын жиі және кең ауқымды реформалар бағытында айтарлықтай күшті үрдіс бар деп айтуға болады.

Мектептегі білім беру сапасына қойылатын нормалар мен талаптар жүйесін дамыту тұрғысынан Қазақстанда жалпы орта білім беруді стандарттау процесі қаралды. Стандарттау және білім беру сапасын арттыру процестерінің өзара әсері негізделген. Осыған байланысты білім беру стандартын мектептің және жалпы білім беру жүйесінің үздіксіз дамуын жоспарлауға ықпал ететін нәтижелер түрінде білім беру мақсаттарының жүйесін қарастырудың халықаралық тенденциясы көрсетілген. Білім берудің деңгейін жаңғыртудың мазмұны мемлекеттің әлемнің бәсекеге қабілетті 30 елінің қатарына кіруі тұрғысында Қазақстанның білім беру жүйесін халықаралық білім беру кеңістігіне біртіндеп жақындау перспективаларын көрсетеді.

Тірек сөздер: мектеп, білім беру стандарты, нормативтік құжаттар, білім беру жүйесіндегі басқару, бағдарлама, білім беру, оқу жоспары

Okul Eğitiminin Standardizasyonunda Uluslararası Deneyim

Öz

20. yüzyılın son on yılında, uluslararası eğitim uygulamalarında, kısmen organize izleme altında eğitim sisteminin işleyişi hakkında bilgi toplama eğilimi olmuştur. Uluslararası karşılaştırmalı çalışmaların yürütülmesini birleştirir, bu da sadece bireysel ülkelerin öğrencilerinin eğitim başarıları hakkında bilgi edinmekle kalmaz, aynı zamanda bu göstergeleri diğer ülkelerin göstergeleriyle karşılaştırır. Makalede, yazar, okul eğitiminin standardizasyonunun uluslararası deneyimini, Kazakistan'daki ve yurtdışındaki bilimsel literatürde özetlenen eğitim standardının belirlenmesinin çeşitli kavramlarını, yakın yurtdışında da dahil olmak üzere analiz eder ve eğitim standardı hakkında yeni bilgilerin sentezlenmesine izin verir. Yabancı ve yerli pedagojide standardizasyon sorunlarının yukarıdaki analizi, sosyo-pedagojik bir yapı olan eğitim standardının, genel orta öğretim sisteminin değer, içerik ve prosedürel özelliklerinin gelişme eğilimlerini yansıttığını iddia etmek için bir temel sağlar.

Kazakistan, bir bütün olarak Cumhuriyetin eğitim sisteminin geliştirilmesinde standardın rolü, okul eğitiminin içeriği, başarılı uygulamalarına katkıda bulunan faktörlerin varlığı hakkında konuşmanıza izin verir. Kültür, ekonomi, kamu ve özel hayatın her alanında küresel inovasyon döneminde, eğitimdeki yenilikçi süreçlere, eğitim sürecinin katılımcılarının hedefleri, tutumları, içeriği ve sonuçlarında niteliksel bir değişim eşlik eder. Genel olarak, yönetim, yönetim, organizasyon, eğitim içeriği ve akademik performansın değerlendirilmesini içeren sık ve büyük ölçekli reformlara doğru oldukça güçlü bir eğilim olduğu söylenebilir.

Okul eğitiminin kalitesi için normlar ve gereksinimler sisteminin geliştirilmesi bağlamında, Kazakistan'daki genel ortaöğretim standardizasyon süreci gözden geçirilmiştir. Standartlaştırma ve eğitim kalitesinin iyileştirilmesi süreçlerinin karşılıklı olarak kabul edilmesi haklıdır. Bu bağlamda, eğitim hedefleri sisteminin, okulun eğitim standardının ve genel eğitim sisteminin sürekli gelişiminin planlanmasına katkıda bulunan sonuçlar şeklinde dikkate alınmasına yönelik uluslararası bir eğilim gösterilmektedir. Eğitim seviyesinin modernizasyonunun içeriği, Kazakistan'ın Eğitim Sisteminin, dünyanın 30 rekabetçi ülkesi arasında devletin girişi bağlamında uluslararası eğitim alanına kademeli olarak yaklaşma ihtimalini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul, Eğitim Standardı, Düzenleyici Belgeler, Eğitim Sisteminde Yönetim, Program, Eğitim, Müfredat.

International Experience of Standardization of School Education

Abstract

In the last decade of the 20th century, there is a tendency in international educational practice to collect information about the functioning of the education system during partially organized monitoring. It combines the conduct of international comparative studies, which allows not only to obtain information about the educational achievements of students of a particular country, but also to compare these indicators with those of other countries.

In the article, the author analyze the international experience of standardization of school education, various concepts of the definition of the educational standard set out in the scientific literature in Kazakhstan and abroad, including in the near abroad, and allow synthesizing new knowledge about the educational standard. The given analysis of the problems of standardization in foreign and domestic pedagogy gives grounds to assert that the educational standard, being a socio-pedagogical structure, reflects the trends in the development of value, content and procedural characteristics of the system of general secondary education. In general, we can say that there is a fairly strong trend in the direction of frequent and large-scale reforms, which include management, Management, Organization, content of training and evaluation of progress.

In the context of the development of the system of norms and requirements for the quality of school education, the process of standardization of general secondary education in Kazakhstan is considered. The mutual influence of the processes of standardization and improvement of the quality of education is justified. In this regard, an international trend is shown to consider the system of educational goals in the form of results that contribute to the planning of the continuous development of the educational standard of the school and the general education system.

Keywords: *school, educational standard, regulatory documents, management in the education system, program, education, curriculum*

Кіріспе

Қазіргі Қазақстанның маңызды сипаттамаларының бірі – ХХІ ғасырдың басында қабылданған жалпы білім беруді ұйымдастырудың жалпы әлемдік үрдістерін ескере отырып, отандық білім беруді жаңғырту бағыты. Білім берудің деңгейін жаңғыртудың мазмұны мемлекеттің

әлемнің бәсекеге қабілетті 30 елінің қатарына кіруі тұрғысында Қазақстанның білім беру жүйесін халықаралық білім беру кеңістігіне біртіндеп жақындау перспективаларын көрсетеді.

«Қазақстан – 2050» Стратегиясының басты басымдықтарының бірі – ұлттық білім берудің барлық буындарының сапасын жақсарту. Қазақстан білімге, көшбасшы ұлтты қалыптастыруға негізделген (https://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies).

Білімге негізделген қоғамның қалыптасуы бүкіл білім беру жүйесін ауқымды реформалаумен қатар жүреді. Әлемдік білім беру кеңістігіне терең ықпалдасу, өз қызметін халықаралық стандарттарға, жаһандану шарттарында қойылатын талаптарға, өсіп келе жатқан бәсекелестікке барынша жақындату жөніндегі жұмыс жандандырылды.

Біздің заманымыздың талаптарының бірі – әр түрлі оқу орындарында білімнің тұтастығы мен жоғары деңгейін қамтамасыз ету. Білім беруді стандарттау қазіргі заманғы білім берудің озық және басым бағыттарының бірі болып табылады. Осыған байланысты елімізде бірыңғай педагогикалық құжат қабылданып, жұмыс істеуде. Бұл Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы болып табылатын мемлекеттік білім беру стандарты.

Стандарттарды әзірлеу және пайдалану – бұл тәжірибені ретке келтіру, оны қоғамның тарихи өзгеріп отыратын қажеттіліктеріне сәйкес келетін тұтас жүйелерге тұрақтандыру үшін объективті қажетті қызмет.

Басқаша айтқанда, стандарттардан тыс, дәстүрден тыс білім беру жүйесі қалыпты жұмыс істей алмайды.

Стандарт тұжырымдамасы дамудың эволюциялық жолынан өтті. Философиялық тұрғыдан алғанда, стандарт категориясы қоғамның және әр адамның әр түрлі қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған өнімді қызметтің барлық аспектілерінің кешенді тұжырымдамасы ретінде сапа категориясымен байланысты.

1946 жылы стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым, ИСО (International Organization for Standardization) құрылды, оның басты мақсаты – стандарттаудың және соған байланысты білім салаларының дамуына жәрдемдесу. «Стандарттар – бұл материалдардың, өнімдердің, процестердің және қызметтердің олардың мақсатына сәйкестігін қамтамасыз ету үшін ережелер, ұсыныстар немесе белгілі бір сипаттамалар ретінде дәйекті түрде қолданылуы керек техникалық сипаттамалары немесе басқа нақты өлшемдері бар құжаттық келісімдер». Осылайша, стандартты халықаралық қауымдастық «белгілі бір саладағы қызметті барлық мүдделі тараптардың пайдасына және реттеу мақсатында ережелер белгілеу және қолдану» ретінде қарастырады.

Қазақстан қоғамның құндылықтарын жалпы және жеке түсінудің, республиканың білім беру жүйесін дамытудағы стандарттың орнын,

мектептегі білім беру мазмұнын, олардың сәтті жүзеге асырылуына ықпал ететін факторлардың болуы туралы айтуға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдіснамасы

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негізі: басқарудың жалпы теориясы (Ф. Тейлор, А. Файоль, А. Акоф, П. Друкер); авторлық мектептерді құру бойынша тәжірибелік жұмыстағы теориялық идеялар (М.Г. Захарова, И.П. Раченко, Н.А. Шубина); мектептану мәселелері (Ю.К. Бабанский, А.Н. Волковский, К.Н. Золотарь); стандарттарды әзірлеу және білім беру нәтижелерін бағалауды зерттеу (М.Д. Джадрина); жүйелік тәсіл тұрғысынан басқарудың түрлі аспектілері (Э.В. Афанасьев, В.В. Васильев, Л.Д. Квиртия, С.Н. Лактионова); жалпы білім беретін мектепті басқару тиімділігін арттыру мәселелері.

Зерттеуде Қазақстанда және шетелде білім беру стандарттарын әзірлеу теориясы мен тәжірибесін қорыту әдісі қолданылды. Тәжірибені зерделеу теориялық жұмыстарын, оқу жоспарларын, оқу-нормативтік материалдар мен статистикалық деректерді талдау арқылы жүзеге асырылды.

Зерттеу нәтижелері

Ұйымдастырған зерттеу тұрғысынан оқу жоспарлары мен бағалау жүйелеріне халықаралық шолуға қатысушы елдердің білім беру жүйелеріндегі бірқатар өзгерістерді бөліп көрсету маңызды. Бұл өзгерістер жалпы білім беру жүйесін стандарттау теориясы мен тәжірибесінің дамуымен, сапалы білім беруді ұйымдастыру міндетін жүзеге асыруға ықпал ететін әлеуметтік-педагогикалық инновациялармен қатар жүреді:

1. Соңғы 20 жылда дамыған оқу жоспарларында дағдылардың өмір бойы білім алуға, мектеп түлектерінің белсенді әлеуметтенуіне маңызды білім беру нәтижесі ретіндегі рөлі көбірек атап өтіледі.
2. Бірқатар елдерде оқу жоспары оқу нәтижелері бойынша тұжырымдалады. Австралия, Канада және Англия оқу жоспарларында оқу нәтижелерінің берілген деңгейіне қол жеткізу күтілетін оқушылардың пайызы көрсетіледі.
3. Шет тілі Англия, Ирландия, Жапония, Жаңа Зеландия, АҚШ және Уэльстен басқа көптеген елдерде оқу жоспарының міндетті бөлігі болып табылады. Оқушыларға көбінесе бір немесе одан да көп шет тілдері ұсынылады, тіпті оқу міндетті болмаса да, оқушылар үшін мүмкіндіктер кеңейеді. Ресми тіл ретінде екі немесе одан да көп тіл бекітілген елдерде тілдерді тиімді оқыту атап өтіледі. Бұл топқа келесі елдер кіреді: Канада, Ирландия, Голландия, Жаңа Зеландия, Солтүстік Ирландия, Сингапур, Испания, Швеция, Швейцария, Уэльс.
4. Барлық елдерде азаматтық мәселесі оқу жоспары арқылы жеке пән ретінде немесе гуманитарлық ғылымдарды зерттеу аясында ашылады.

Сонымен қатар, объект ретінде азаматтық барлық жағдайларда міндетті емес. Соңғы жылдары бұл пәннің мәртебесі Австралия, Англия, Ирландия, Шотландия, Сингапур және Уэльсте көтерілді. Жеке, әлеуметтік, сондай-ақ санитарлық ағартуға баса назар аудару үрдісі байқалады.

Зерттеу нәтижесін талқылау

Білім беру стандарттарының дамуы Батыста XX ғасырдың 60-жылдарында басталды. Зерттеушілер білім беру стандарттарының дамуына әртүрлі факторлар әсер етеді: тарихи дәстүрлер, білім беру жүйесі, білім беруді басқару сипаты. Мемлекеттің басқару формасы маңызды: унитарлы немесе федералды. Б.Л. Вульфсон осыған байланысты «білім беруді басқарудың ұлттық модельдерінің алуан түрлілігімен оларды, сайып келгенде, екі тарихи қалыптасқан жүйеге – орталықтандырылған және орталықтандырылмаған жүйеге дейін азайтуға болады» деп атап өтті (Вульфсон, 2005: 102).

Шетелдердегі қазіргі білім беру саясатының проблемалары, орта білім беру жүйесінің даму тенденциялары туралы әдебиеттерді талдау бізге бірқатар елдерді білім беру жүйесін басқару түріне қарай жіктеуге мүмкіндік берді. Орталықтандырылған білім беруді басқару жүйесі бар елдерге Италия, Қытай, Ресей, Франция, Жапония және орталықтандырылмаған басқару түрі бар елдер тобына Австралия, Ұлыбритания, Германия, Үндістан, Канада, АҚШ, Швейцария жатады (Кусаинова, Наби, Рахимбек, 2004: 160).

Орталықтандырылмаған білім беру жүйесін құрған және білім беру мазмұнына бірыңғай мемлекеттік талаптар қоймаған федералды мемлекеттерде мектептегі білім беру мазмұнының жалпы ұлттық стандарттары түбегейлі жаңа құбылыс болып табылады. Сондықтан білім беру жүйесін басқарудың орталықтандырылмаған нысаны бар елдерде, ең алдымен АҚШ пен Ұлыбританияда, соңғы 15-20 жыл ішінде білім беру стандарттарын әзірлеуге көп күш жұмсалды.

И.М. Ильинский шетелдердегі білім беру жүйесінің реформаларын білім беру революциясы ретінде қарастыра отырып, «әлемнің барлық жерінде - Еуропада да, АҚШ-та да, Жапонияда да білім беруді дамытудағы мемлекеттік ықпалдың өсуі және басқаруды орталықтандыруға ұмтылу сияқты ұзақ мерзімді тенденциялар тән» деп атап өтті (Ильинский, 2002: 345).

Шетелдік стандарттарда АҚШ-та performance standards, Ұлыбританияда – attainment targets, Австралияда-learning outcomes деп аталатын оқушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарды белгілейтін ұғымдар бар.

Сондай-ақ, білім беру стандарттарын ұйымдастыру және енгізу мәселелерін қамтитын әдебиеттерде стандарттар туралы әртүрлі

түсініктер табылатындығын атап өтеміз. Бұл бірқатар факторларға байланысты, соның ішінде:

* білім беру саясатында оның қандай да бір тараптарының басым болуы («біріздендіру», «қалыпты» немесе «таңдау еркіндігі»)

* стандарттың өзіндік түрінен-оқытылатын материалды («кіру кезіндегі» стандарттар), білім беру процесін («процессуалдық» стандарттар) немесе оқыту нәтижелерінің сапасын («шығу кезіндегі» стандарттар) регламенттеу.

XX ғасырдың аяғындағы педагогикалық жүйелердің даму тарихында «стандарт» ұғымын педагогикалық практикаға енгізу Америка Құрама Штаттарының білім беру жүйесінің жағдайын қайта бағалаудың келесі кезеңінде білім беру стандартының проблематикасының дамуымен тікелей байланысты.

Ресми түрде зайырлы мемлекет болып табылатын Ұлыбритания орталықтандырылмаған елдердің екінші тобына жатады, іс жүзінде федералды мемлекеттің барлық белгілері бар – оның құрамдас бөліктерінің күшті автономиясы: Англия, Уэльс, Шотландия және Солтүстік Ирландия. Бұл Англия мен Уэльсте ұқсас, бірақ Шотландия мен Солтүстік Ирландияда ерекшеленетін білім беру жүйелеріне де әсер етеді. Орталықсыздандыру дәстүрлері 1988 жылға дейін мектепте нені оқыту керектігін анықтауға мүмкіндік бермеді. Қазіргі уақытта оқу жоспарлары мен бағдарламаларының алуан түрлілігін шектеуге, бірыңғай талаптарды енгізуге, ұлттық стандарттарды анықтауға деген ұмтылыс байқалды.

Орталықтандырылған елдерде – Франция, Италия, Жапония және басқа да бірқатар стандарттау объектісі оқу жоспары болып табылады. Оқу уақытын пәндер бойынша бөлу осы елдерде мемлекеттің құзыреті болып табылады. Жақында энциклопедиялық деп аталатын елдердің осы тобында білім беру мазмұнына мүмкіндігінше көп оқу материалын қосуға деген ұмтылыстың арқасында оқушылардың жүктемесін азайту үрдісі байқалады.

Басқаруды орталықсыздандыру жағдайында білім беру жүйесін одан әрі дамытудағы мемлекеттің рөлі стандарттау объектілерін анықтау болып табылады. Білім беруді стандарттау жүйенің әртүрлі аспектілеріне қатысты болуы мүмкін, бірақ көбінесе бұл оқытудың мазмұнына қатысты, яғни көптеген елдердегі стандарттау объектілері білім беру мазмұны болып табылады. Ұлттық білім беру стандарттары, Б.Л. Вульфсон атап өткендей, «оқу бағдарламаларының мазмұнына қойылатын нақты белгіленген нормативтік талаптардың сомасын, яғни, осы елдің барлық оқушылары игеруі керек білім мен дағдылардың міндетті минимумы» (Вульфсон, 1999: 20-27).

Сонымен, Ұлыбританиядағы стандарттау объектілері:

1. Ұлттық куррикулум (10 оқу пәні, оның ішінде бағдарламаның негізін құрайтын 3 пән - foundation subjects).

2. Білім беру мақсаттары және күрделі дағдылар ретінде белгілі бір деңгейге жету.

3. Мазмұнды-құрылымдық матрица:

* жасы (5-16 жас);

* жас кезеңдеріне сәйкес келетін негізгі кезеңдер (KS1-KS4-key stages);

* оқу деңгейлері (1-10);

* әрбір деңгей бойынша негізгі кезеңдерге сәйкес талаптар диапазоны;

* оқытудың орташа күтілетін ілгерілеуі (екі жылда бір деңгей).

4. Пәндер бойынша бағдарламалар (тереңдігі мен толықтығы әртүрлі болған кезде).

5. Ең төменгі апталық оқу жүктемесі (аптасына 21-25 сағат).

Корея Республикасы стандарттау объектілері ретінде оқу жоспарын, оқу мақсаттарын, пәндер бойынша бағдарламаларды, материалдық жарақтандырудың ең төменгі деңгейін қарайды.

Америка Құрама Штаттары мектептің оқу жоспарын, оқу мақсаттарын және оқу курсының міндетті ұзақтығын стандарттайды.

Жапонияда, біріншіден, оқу курсы (оқу жоспары, оқу бағдарламасы) стандартталады, екіншіден, оқу жылының ұзақтығы, үшіншіден, оқушылардың апталық оқу жүктемесі (аптасына 25-тен 29 сағатқа дейін) стандартталады.

Стандарттарды әзірлеу, білім беру сапасын арттыру құралы ретінде білім беру нәтижелерін бағалау мәселесі Қазақстан ғалымдарының, оның ішінде М.Д. Джадринаның, Ж.А. Караевтың, С.Д. Мұқанованың, зерттеулерінің нысанасы болды (Джадрина, Караев, Мұқанова, 2004: 75). Қазақстандық ғалымдардың зерттеулері бірқатар аспектілерге бағытталған, соның ішінде:

* стандарттау мектептегі білім беруді дамытудың негізі ретінде;

* стандарттаудың халықаралық аспектілері;

* стандарттаудың теориялық мәселелері;

* стандарттаудың процедуралық аспектілері;

* стандарт негізінде білім берудің пәндік мазмұнын дамыту;

* стандартқа қол жеткізу сапасын диагностикалау.

XX ғасырдың соңғы онжылдығында халықаралық білім беру тәжірибесінде ішінара ұйымдастырылған мониторинг кезінде білім беру жүйесінің жұмыс істеуі туралы ақпарат жинау үрдісі байқалады. Халықаралық салыстырмалы зерттеулер жүргізуді біріктіреді, бұл жекелеген ел оқушыларының білім жетістіктері туралы ақпарат алуға ғана емес, сонымен қатар бұл көрсеткіштерді басқа елдердің көрсеткіштерімен салыстыруға мүмкіндік береді.

Сонымен бірге белгілі бір заңдылық байқалады: оқу жоспарларды реформалау халықаралық зерттеулер шеңберіндегі нәтижелермен байланысты, соның ішінде:

* TIMSS (Third International Mathematics and Science Study) математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша;

* PISA (Programme for International Student Assessment) оқушыларды халықаралық бағалау бағдарламасы);

* PIRLS (Progress In International Reading Literacy Study) оқу қабілетін халықаралық зерттеу.

Әлемнің көптеген елдерінде зерттеу нәтижелері жалпы білім беру саласында кең ауқымды реформалар жүргізудің негізі болды (Арынова, Джадрина, 2004: 270).

Біздің ойымызша, 1996 жылдан бастап білім беру саласындағы зерттеулер жөніндегі Ұлттық қор (Англия) жүзеге асыратын оқу жоспарлары мен бағалау жүйелеріне Халықаралық шолу материалдары белгілі бір ғылыми қызығушылық тудырады.

Осылайша, аталған қордың ақпараттық ресурсы оқытудың мақсаттарын, құрылымын және ұйымдастырылуын сипаттауды, сондай-ақ әлемнің 18 елінің оқу жоспарларын қарауға мүмкіндік береді. Оларға келесі елдер кіреді: Австралия, Канада, Англия, Франция, Германия, Венгрия, Ирландия, Италия, Жапония, Корея, Голландия, Жаңа Зеландия, Сингапур, Испания, Швеция, Швейцария, АҚШ, Уэльс. Барлық елдерде (Шотландиядан басқа) ұлттық және саймақтық басшылықты анықтайтын стандартты оқу жоспары бар. Дәстүрлі түрде оқу жоспары орталық деңгейде анықталған елдерде орталық анықтаған уақыт шегінде жергілікті деңгейде икемділіктің өсу тенденциясы байқалады. Соңғы 15 жыл ішінде стандартты оқу жоспарын енгізген төрт елде (Англия, Голландия, Жаңа Зеландия, Уэльс) міндетті ұсыныстар санының азаюы байқалады, бұл мектепке жергілікті жағдайларды ескере отырып, оқу жоспарын жасауға мүмкіндік береді. Керісінше, 2003 жылы оқу жоспарына қатаң бақылау жасамаған Италия оны қатайта бастады. Шотландияда көптеген мектептер қабылдайтын оқу жоспарын дамыту бойынша стандартты емес нұсқаулық бар.

Материалдарды қарастыру бізге оқу жоспарын жиі қайта қарау үрдісі туралы айтуға мүмкіндік береді, бұл біздің ойымызша, құжатта өзгеріп жатқан әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктерді көрсету қажеттілігімен түсіндіріледі. Жалпы алғанда, басқаруды, менеджментті, ұйымдастыруды, оқыту мазмұнын және үлгерімді бағалауды қамтитын жиі және кең ауқымды реформалар бағытында айтарлықтай күшті үрдіс бар деп айтуға болады.

Осылайша, білім беру стандарттарын әзірлеу мен енгізудің әлемдік процесін дамыту тұтастай алғанда білім берудің алуан түрлілігін қолдаумен, әртараптандырылған вариативті білім беру тәжірибесін ұйымдастырумен және реттеумен байланысты. Бұл тезис, Ф. Кумбс пікірінше, стандарттау процесін қоғам мен білімнің өзара бейімделуінің бір түрі ретінде қарастыруға мүмкіндік береді (Кумбс, 2007: 212).

Стандарттау процесін табиғи әлеуметтік-педагогикалық құбылыстарға жатқыза отырып, В.М. Полонский «білім беру мазмұны, оқу

жоспарлары мен бағдарламалары, оқытудың мақсаттары мен міндеттері, Білімді тексеру және бағалау критерийлері және оқу процесінің басқа да сипаттамалары жетілдірілуде. Стандарттау салаға басқарудың неғұрлым тиімді нысандары мен әдістерін енгізуге, озық тәжірибені таратуға, оңтайлы талаптар мен нормаларды белгілеу арқылы еңбек өнімділігін арттыруға мүмкіндік береді» (Полонский, 1985: 52).

Қорытынды

Сонымен, мектептегі білім беруді стандарттаудың халықаралық тәжірибесін, Қазақстанда және шетелде, оның ішінде жақын шетелде ғылыми әдебиеттерде баяндалған білім беру стандартын айқындаудың әртүрлі тұжырымдамаларын талдау бізге білім беру стандарты туралы жаңа білімді синтездеуге мүмкіндік береді:

- * білім берудегі стратегиялық мақсаттар мен даму бағыты;
- * азаматтардың білімділігінің серпінді өсу; білім беру саясатын демократияландыру; инновациялық процестерді дамыту факторы;
- * білім беру сапасын объективтеу проблемасын шешу негізі ретінде; оқу орындарының үлгілік әртүрлілігін кеңейту; білім беру процесін басқаруды жетілдіру;
- * білім беру мақсаттары мен мазмұнын, оларды жаңарту жолдарын қайта ойластыру; білім деңгейін қолдау; педагогтердің өнімді қызметін жандандыру құралы;
- * азаматтардың білім деңгейі үшін мемлекеттің өсіп келе жатқан жауапкершілігінің нысаны ретінде; бәсекеге қабілетті мемлекет құрудағы білімнің рөліне қатысты қоғамның рефлексиялары.

Осылайша, шетелдік және отандық педагогикадағы стандарттау проблемаларына жоғарыда келтірілген талдау білім беру стандарты әлеуметтік-педагогикалық құрылым бола отырып, жалпы орта білім беру жүйесінің құндылық, мазмұндық және процедуралық сипаттамаларының даму тенденцияларын көрсетеді деп айтуға негіз береді.

Мәдениеттің, экономиканың, қоғамдық және жеке өмірдің барлық салаларындағы жаһандық инновациялар кезеңінде білім берудегі инновациялық процестер білім беру процесіне қатысушылардың мақсаттарының, қатынастарының, мазмұны мен нәтижелерінің сапалы өзгеруімен қатар жүреді. Бұл жағдайда білім беру стандарты әлеуметтік-педагогикалық инновация ретінде:

Біріншіден, білім беру процесінің барлық компоненттерін, білім беру жүйесінің мақсатты, мазмұнды және процедуралық сипаттамаларын белсенді инновациялық жаңартуға ықпал етеді;

Екіншіден, педагогикалық ұжымның өзін-өзі дамыту тетіктерін жобалауға, жалпы білім беру жүйесін дамытуға ықпал етеді;

Үшіншіден, білім беру нәтижелеріне қол жеткізу қажеттілігі жағдайында мектептегі білім беру мазмұны мен процесін жаңарту процестерін басқарудың жаңа тетіктерін жобалауды талап етеді және бастамашылық етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР / КАУНАҚСА

https://www.akorda.kz/kz/official_documents/strategies

Вульфсон Б.Л., (2005), Образование в странах Запада: актуальные проблемы управления //Мир образования - образование в мире, Москва.

Кусаинова А.К., Наби Б.А., Х.М.Рахимбек., (2004), Национальные системы образования: общая характеристика и структура, Алматы.

Ильинский И.М., (2002), Образовательная революции, Минск.

Вульфсон Б.Л., (1999), Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века, Москва.

Джадрина М.Ж., Караев Ж.А., (1999), Государственный стандарт образования как координирующее средство в условиях вариативного образования, Алматы.

Арынова К.Т., Джадрина М.Ж., (2004), Материалы к разработке Национального стандарта среднего общего образования Республики Казахстан, Алматы.

Кумбс Ф., (2007), Кризис образования в современном мире, Киев.

Полонский В.И., (1985), Объекты стандартизации в педагогике и народном образовании, Москва.

